

De folkelige bevægelers arkiver

Kommentar af Henning Bender

En landsdækkende systematisk registrering og indsamling af de folkelige bevægelers arkiver på lokalt plan, har af gode grunde været et stærkt ønske i de senere år.

Enhver historisk interesseret vil vide, at man ved at beskæftige sig med de religiøse bevægelser, politiske partier, arbejder-, andels-, afholds-, og landbobevægelserne m.fl., ikke blot rører ved det vigtigste led i lokalsamfundenes selvstændige historiske udvikling, men nærmer sig et grundlæggende demokratiseringsfænomen i vor kulturkreds. Det var gennem disse bevægelser og foreninger på lokalplan, de enkelte mennesker på landsplan udviklede sig fra passive undersåtter til aktive medborgere. Borgere, der sammen med ligesindede kunne formulere egne behov og krav og herigennem løse påtrængende samfundsopgaver, det være sig af åndelig, politisk, økonomisk, kulturel eller faglig karakter.

Historikerens spørgsmål om hvordan disse bevægelser opstod og udviklede sig, kan naturligvis ikke alene søges i centraladministrationens arkiver, idet man her blot lidt efter lidt godtog og legaliserede allerede tagne initiativer. Spørgsmålet kan ikke heller løses alene på grundlag af de centrale organisationers arkiver, idet disse i første række blot sammenfattede og videreformulerede de lokale ideer. Spørgsmålets besvarelse må naturligvis søges i lokalsamfundene selv – men støder hér på den vanskelighed, at kildematerialet: de lokale foreningers forhandlingsprotokoller, medlemslister, regnskabsbøger, breve m.m., ikke er tilgængeligt gennem registrering.

Materialet findes hos nuværende eller afgåede formænd eller bestyrelsesmedlemmer, hos disses efterkommere eller efterfølgere som husejere! Disse tilfældige

opbevaringsforhold, der naturligvis særligt gælder allerede nedlagte foreninger, betyder, at meget uerstatteligt historisk materiale allerede er gået tabt – men langt mere vil forsvinde de nærmeste år, hvis der ikke gribes ind nu.

Netop i de allerseneste år er de oprindelige folkelige strømninger i en hidtil uset grad kanaliseret i brede, lige og muligvis kraftigere løb gennem massenedlæggelser og sammenlægninger, mens arkivmaterialet efter bevægelsernes oprindelige, men nu forladte lokalstruktur, ligger spredt tilbage som afsnørede buer på et åløb. Disse rester efter det ældste løb, må lokaliseres og registreres inden tilgroningen er blevet fuldstændig.

Dansk historisk Fællesforening har derfor i flere år sat sig gennemførelsen af en sådan registrerings- og indsamlingsaktion som hovedopgave. Opgaven, der først og sidst kræver et intensivt arbejde i hvert enkelt lokalsamfund, kunne imidlertid ikke løses med traditionelle midler. De statslige arkiver og de centrale organisationer havde selvsagt ikke kapacitet hertil, mens enkeltpersoners indsats i flere tilfælde viste sig overordentlig nyttig – drejede det sig i hvert fald om enkelte foreningstyper eller stærkt afgrænsede områder. Det der kræves er faktisk aktivt interesserede og arbejdende grupper i alle lokalsamfund. Om man vil – en folkelig bevægelse!

DHF har en medlemsgruppe, der nærmer sig noget sådant. I de senere år endda den talmæssigt set største: *de lokalhistoriske arkiver*. Ikke helt uden sammenhæng med en samtidig svækkelse af lokalsamfundenes egne organer, har lokale ønsker, om dog at bevare erindringer om dette fællesskab for eftertiden, vokset sig så stærk, at der nu i

Henning Bender, f. 1944, mag. art. 1972, leder af Lokalhistorisk arkiv for Aalborg.

flertallet af landets kommuner findes et eller flere lokalhistoriske arkiver. Alle har samme hovedformål: at fungere som eget lokalsamfunds hukommelse gennem en registrering og indsamling af historisk kildemateriale herfra. Parallelt med lokalmuseerne, hvis indsamling gælder den del af kildematerialet der hedder genstande, retter arkivernes arbejde sig mod gamle billeder, erindringer – *samt*, protokoller, breve m.v. fra lokalsamfundenes institutioner: foreninger og virksomheder.

Kan denne registrering og indsamling af de folkelige bevægelser og foreningers arkiver, der overalt foregår på lokalt initiativ, forstærkes og foregå efter enkelte fælles retningslinier på landsplan, vil man herved have opnået den landsdækkende registrering og indsamling der ønskes. Der er i hvert fald næppe noget alternativ!

De lokalhistoriske arkiver i et vist område, nemlig Nordjyllands amt, blev derfor af DHF bedt om at sætte en sådan forstærket aktion i gang. Udarbejde fælles retningslinier herfor og afprøve disse i praksis. Da aktionsplanen, der har været afprøvet i Nordjylland siden marts 1977, foreløbigt har vist sig yderst hensigtsmæssig (ca. 1000 foreningsarkiver er registrerede de første 4 måneder) og derfor videreføres uændret på Fyn fra efteråret 1977, skal den kort skitseres:

1. De lokalhistoriske arkiver i amtet, der tilsammen dækker samtlige kommuner, går på et fællesmøde ind på at forstærke registrerings- og indsamling af foreningsarkiver. Den udtrykkelige forudsætning herfor er, at hvert lokalhistorisk arkiv fortsat opbevarer materiale fra eget område. Et koordinationsudvalg nedsættes for at planlægge og gennemføre aktionens fællesopgaver.
2. Koordinationsudvalget udarbejder fælles registreringsmateriale samt adresselister over alle eksisterende, og så vidt muligt, nedlagte foreninger. Disse lister

udarbejdes ved hjælp af de centrale organisationer.

3. De enkelte arkiver tager herefter fat på at kontakte de personer der kan tænkes at ligge inde med arkivmateriale. Arbejdet udføres dels på grundlag af de udsendte foreningsadresselister, dels i kraft af arkivernes lokalkendskab.
4. Hvert enkelt foreningsarkiv optegnes på sit registreringsblad, således at foreningens navn og arkivaliernes art, antal og spændvidde i år noteres. Skænkes eller deponeres det pågældende foreningsarkiv *ikke* ved denne lejlighed til det lokalhistoriske arkiv, forsynes arkivalierne med mærkater der opfordrer til senere aflevering.
5. Registreringsbladet, der består af sæt på tre ens gennemskrivelige blade, fordeles herefter således, at:
Første blad forbliver på det lokalhistoriske arkiv der har foretaget registreringen – disse blade bliver således *det lokalhistoriske arkivs registratur*.
Andet blad sendes ved aflevering eller deponering til den afleverende som kvittering.
Tredie blad sendes til koordinationsudvalget fra samtlige lokalhistoriske arkiver, således at dette udvalg kan udarbejde en *fællesregistratur for hele amtet*.

En anbefaling fra Sammenslutningen af Lokalhistoriske arkiver, om at benytte det her omtalte registreringsblad på landets lokalhistoriske arkiver, samt en opfordring fra DHF om at starte aktioner som den nordjyske, hvor det overhovedet kan lade sig gøre – i første omgang altså på Fyn – giver et godt håb om at nå det endelige mål: den landsdækkende systematiske registrering og indsamling af de folkelige bevægelses arkiver på lokalt plan. Vinder disse aktioner udbredelse, vil det endnu engang vise sig, at lokalsamfundenes egne initiativer til løsning af egne hovedproblemer, let kan få landsdækkende betydning.